

3.2. Tabiin Dönemi'nde İçtihat

Bu dönem, hicri 40 yılında başlar (Emevi Devleti'nin kuruluşu), hicri 132 yılına kadar devam eder. İslam ülkesinin sınırları batıda Atlas Okyanusu, doğuda Çin kıyıları ve Afganistan, kuzeyde kısmen Küçük Asya ve İspanya'ya kadar genişlemiştir. Hz. Osman'ın şehit edilmesi ile başlayan anlaşmazlıklar Ehl-i sünnet, Şia ve Haricî fırkalarının doğmasına sebep olmuştur. Bu dönemde çıkan bölünmeler, siyasî olaylar ve isyanlar teşri' faaliyetini etkilemiştir. Yine bu dönemde henüz vuku bulmamış meseleler hakkında da hükümler verilmiş ve böylece nazarî fıkıh gelişmiştir. Yeni milletlerin İslam ülke sınırlarına dahil olmasıyla birlikte yeni meseleler ortaya çıkmış ve bu nedenle de fıkhî yorumlar ve yorum farklılıkları artmıştır.

Bu dönemde:

- Belirli merkez ve şehirlerde fıkıh bilgisi ile öne çıkan ve öğrenci yetiştirerek daha sonraki asırlarda fıkhın gelişerek devam etmesini sağlayan müçtehitler yetişmiştir. Medine'de Said b. el-Müseyyeb, Urve b. ez-Zübeyr; Mekke'de Atâ b. Ebî Rebah, Mücâhid, İkrime; Basra'da Hasanü'l-Basrî, Muhammed b. Sîrîn;

10 İbn Kayyım, İ'lâmu'l-muvakkıîn, I, 17

Kûfe'de Alkame b. Kays, İbrahim en-Nehaî, Hammad b. Ebî Süleyman bu kapsamda zikredilmesi gereken müçtehitlerdendir.

- İslam âlimleri çeşitli şehirlere dağılmıştır. Arap olmayan birçok İslam âlimi yetişmiştir. Hadisleri toplama faaliyeti başlamış, Emevi halifesi Ömer b. Abdülaziz hadislerin tedvini için Zührî ile Ebu Bekir Muhammed b. Amr'ı görevlendirmiştir.

- Fıkıh sahasında eser yazımı hareketi başlamıştır. Fıkıh sahasında ihtilaflar artarak devam etmiştir. Hadisleri sahih kabul etme şartları ile örf-adet farklılığı ihtilafların temel sebebini oluşturmuştur. Hoca, bölge ve bilgi farkına dayalı olarak Hicaz ve Irak medresesi ortaya çıkmıştır. Nazarî fıkıh çalışmaları başlamıştır.[11] Kûfe'de rey ağırlıklı Irak ekolü, Hicaz bölgesinde ise eser (hadisler, sahabe ve tâbiînin içtihatları) ağırlıklı Hicaz ekolü oluşmuştur.

- Hem yeni Müslüman olan bazı Arapların dillerinin Mekke ve Medine'de konuşulan Arapça'dan farklı olması, hem de başka dilleri konuşan insanların İslam'a girmesi sebebiyle nasslarda yer alan bilgiyi anlama problemi ortaya çıkmıştır.

